

## Strah pred kriminaliteto v Sloveniji in Bosni in Hercegovini – izidi primerjalne študije

Gorazd Meško<sup>1</sup>, Dragan Petrovec<sup>2</sup>, Igor Areh<sup>3</sup>, Elmedin Muratbegović<sup>4</sup>, Mojca Rep<sup>5</sup>

V raziskovanju in teorijah o strahu pred kriminaliteto v glavnem navajajo sociološke ali sociološko-demografske spremenljivke. Čeprav so te raziskave veliko prispevale k razumevanju strahu pred kriminaliteto, smo še vedno daleč od popolnega razumevanja tega pojava sodobne družbe. Članek predstavlja dve neodvisni raziskavi o strahu pred kriminaliteto, in sicer študiji, ki sta bili opravljene v Sloveniji in v Bosni in Hercegovini. Rezultati kažejo višji nivo strahu pred kriminaliteto pri ženskah, pri osebah, ki menijo da so telesno manj zmožne, pri nezaposlenih, pri osebah, ki so v poznih večernih urah pogosto zdoma. V okviru socialno-psihološkega modela smo ugotovili, da so bistvene razlike med vzorcema v tem, da se anketiranci v Bosni in Hercegovini bolj pogosto vidijo kot možne tarče kriminalnih dejanj in bolj kot Slovenci poudarjajo ljubosumje kot možen motiv za kriminalno dejanje. Pri Slovencih je ugotovljeno bolj izrazito nezaupanje do neznancev in prepričanje, da lahko preženejo potencialnega napadalca ter se izognejo nevarnim krajem. Iz analize postavk socialno-demografskega modela je v vzorcu iz Bosne in Hercegovine opazen višji nivo izpostavljanja potencialni viktimizaciji, več komunikacije v socialnem okolju in večji strah pred naravnim okoljem oz. gozdovi.

**Ključne besede:** strah pred kriminaliteto, socialno-psihološki in socialno-demografski model, primerjalna študija.

**UDK:** 343.988 : 343.3/7 -058.6 (497.4:497.6)

### 1 Uvod

Strah pred kriminaliteto je danes ena izmed najbolj raziskovanih tem v kriminologiji. V Veliki Britaniji in ZDA se je število kriminoloških študij po letu 1960 hitro večalo. Britanski pregled stanja kriminalitete (British Crime Survey) se opravlja letno, pri čemer izprašajo približno 40.000 ljudi iz Anglije in Walesa. Študija osvetljuje razumevanje odnosa do policijskega dela, viktimizacije, dojemanje nevarnosti in strahu pred kriminaliteto. Kriminološke študije potekajo ne samo v državah Zahodne Evrope, ampak tudi v državah Srednje in Vzhodne Evrope (Hatalak, Del Frate, Zvekić, 1998; Kury, 2000).

V Sloveniji so bile do sedaj zaključene tri pomembnejše kriminološke in viktimološke študije – prva leta 1992, druga leta 1996/97 (Pavlović, 1998) in tretja leta 2000/2001 (Statistični urad Republike Slovenije; Internet; Umek, 2004). Četrta študija o žrtvah kriminalitete (t. i. International Crime Victim Survey) je potekala v letu 2005.

V Bosni in Hercegovini je bila do leta 2001 opravljena ena študija o kriminaliteti in viktimizaciji. Opravili so jo raziskovalci Univerze v Lozani, Švica kot del misije Združenih narodov International Police Task Forces v Bosni in Hercegovini (Muratbegović, 2003).

Večina angleških in ameriških raziskav ugotavlja, da je strah pred kriminaliteto odvisen od blaginje prebivalstva.

Včasih celo domnevajo, da je strah pred kriminaliteto večji problem kot kriminaliteta sama (Hale, 1992; Bennett, 1990; Warr, 1984). Chambers in Tombs (1984) sta po pregledu britanske študije kriminalitete iz leta 1982 poročala, da je več kot polovica anketirancev (58 %) navedla zaskrbljenost zaradi možnosti, da bi postali žrtev kriminala.

Strah pred kriminaliteto vpliva na kakovost življenja. Ljudje se nagibajo k temu, da prilagodijo svoje obnašanje strahu pred kriminaliteto (npr. izogibajo se določenim krajem in dejavnostim, varujejo same sebe in svojo lastnino). Strah pred kriminaliteto vpliva tudi na osebno učinkovitost oz. uspešnost in produktivnost v vsakdanjem življenju (Umek, 2004).

Poleg razširjenosti strahu pred kriminaliteto so raziskovalci veliko tudi pojasnjevali to čustvo. Ta prizadevanja so prevladovala pri raziskovalcih, ki so izhajali iz socioloških vidikov (Umek, 2004). Tako naj bi bile spremenljivke, kot so starost, spol, družinski prihodki, mreža prijateljev, dolžina prebivanja v nekem kraju, pretekle viktimizacijske izkušnje

<sup>1</sup> Dr. Gorazd Meško, izredni profesor za kriminologijo, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Univerza v Mariboru.

<sup>2</sup> Dr. Dragan Petrovec doktor pravnik znanosti raziskovalec, Inštitut za kriminologijo pri PF v Ljubljani.

<sup>3</sup> Mag. Igor Areh, višji predavatelj za psihologijo, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Univerza v Mariboru.

<sup>4</sup> Mag. Elmedin Muratbegović, višji asistent za kriminologijo, Fakulteta kriminalističnih znanosti, Univerza v Sarajevu, Bosna in Hercegovina.

<sup>5</sup> Mojca Rep, diplomirana varstvoslovka, študentka 4. letnika univerzitetnega študija na Fakulteti za policijsko-varnostne vede.

itn., ključ za pojasnjevanje strahu pred kriminaliteto. Tak pristop so poimenovali socialno-demografski model strahu pred kriminaliteto in je zelo vplival na pojasnjevanje strahu pred kriminaliteto (Meško, Farrall, 1999; Farrall in sodelavci, 2000).

Z usmerjanjem k sociološkim spremenljivkam so raziskovalci v veliki meri zanemarili socialno-psihološke in psihološke dejavnike (Van der Wurff in sod., 1989 in 1986; Farrall in sod., 2000), torej proces, ki se dogaja na individualnem nivoju posameznika. V tem članku razpravljamo o nadaljnjih analizah edinega socialno-psihološkega modela o strahu pred kriminaliteto, ki ga je razvil Van der Wurff s sodelavci leta 1989. Namen članka je opozoriti na socialno-demografske vplive, na odnos med socialnimi in psihološkimi dejavniki in strahom pred kriminaliteto ter primerjati rezultate študij v Sloveniji in BiH s študijami, ki sta jih začela Van der Wurff s sodelavci in Farrall s sodelavci leta 2000.

### 1.1 Socialno-demografski in socialno-psihološki model

Socialno-demografski model tvorijo spremenljivke: starost, spol, družinski prihodki, mreža prijateljev, dolžina trajanja stalne nastanitve, pretekle viktimizacijske izkušnje ipd. Socialno-psihološki model je prvotno predlagal in preizkusil Van der Wurff s sodelavci leta 1989. Uporabil je podatke, zbrane na Nizozemskem. Van der Wurff je razvil socialno-psihološki model, ki temelji na domnevi, da je strah pred kriminaliteto povezan s štirimi socialno-psihološkimi komponentami. Te štiri komponente so opredeljene takole (Meško in Farrall, 1999):

- **Privlačnost** se nanaša na to, da ljudje vidijo sami sebe ali svojo lastnino kot vabljivo tarčo ali žrtev kaznivih dejanj. To pomeni, da pripisujejo določene lastnosti sebi ali svoji lastnini. Tako ima oseba npr. nelagoden občutek, ko hodi po ulici z veliko vsoto denarja. Kot primer lahko tudi navedemo strah pred vlomom, če imamo v bivališču vrednejše predmete. Trditvi iz vprašalnika, s katerima merimo to komponento sta: »Mislim, da slabi ljudje ogrožajo mene in moje premoženje« (tarča) in »Mislim, da so ljudje ljubosumni name« (ljubosumnost).
- **Zli namen** se nanaša na pripisovanje slabih namenov osebam, ki se zdijo za to primerne. Izkazuje se kot stopnja, s katero oseba pripisuje kriminalne namene drugemu posamezniku ali določeni skupini. Trditvi iz vprašalnika, ki se nanašata na to komponento, sta: »Na splošno zaupam tujcem« (zaupanje) in »Določenim ljudem v okolici ne zaupam« (nezaupanje).
- **Moč** se nanaša na stopnjo samozaščitnega vedenja in občutek nadzora v nevarnih okoliščinah. Praviloma gre za

dva povezana dejavnika – zaznano moč samega sebe in zaznano moč druge osebe. Prvi je povezan z zaupanjem v lastno učinkovitost. Ni nujno, da se neposredno nanaša le na okoliščine, nevarne za zločin. Občutki samozavesti, nadzora in samozaupanja se v trenutkih ogrožanja povezujejo z znižano občutljivostjo za ogroženost. K občutkom moči prispeva veliko dejavnikov, npr. dobri odnosi znotraj družine, optimistična narava posameznika ... Moč drugega se nanaša na značilnosti, ki jih pripisujemo kriminalcem (npr. telesna moč, spretnost, sredstva in splošna sposobnost za uresničitev kriminalnih namenov). Primerjava posameznikove lastne moči z močjo drugega določa, ali se ogrožena oseba sooča z nasilnejšim samozavestno ali ne. Ideja, da ima tudi najmanjši tat orožje, vodi v vznemirjenost ali strah, če posameznik nima lastne nadomestne moči. Trditvi iz vprašalnika, ki se nanašata na to komponento, sta: »Mislim, da sem sposoben obvladati potencialnega napadalca« (napadalec) in »Običajno se izogibam preprirom« (prepir).

- **Kriminalizirajoči prostor** je četrta komponenta. Medtem ko se prva nanaša na potencialno žrtev, druga na potencialnega kršitelja zakona (ali moralnih standardov) in tretja na obe strani, se zadnja nanaša na situacijo, v kateri bi se zločin lahko zgodil. Poudarek je na značilnostih kraja in časa ter na navzočnosti drugih ljudi. Gre za stopnjo, do katere sama situacija vodi v kriminalno aktivnost v obeh možnih žrtvah – kako zelo situacija, sama po sebi, vzpodbudi ali sproži zločin. Kriminalizirajoča situacija je npr. hoja ponoči skozi slabo osvetljen podhod ali po gozdu v temi. Trditvi iz vprašalnika, ki se nanašata na to komponento, sta: »Ko grem domov, si včasih predstavljam, da bi mi nekdo lahko stopil na pot« (obstrukcija) in »Ko grem kamorkoli ven, se prepričam, ali je pot, po kateri grem, varna« (varna pot).

### 1.2 Rezultati Van der Wurffa in sodelavcev

Prvo študijo te vrste so izvedli Van der Wurff in sodelavci leta 1989. Ugotovili so, da je socialno-psihološki model pojasnil približno 24 % variance izvora strahu pred kriminaliteto, kar je več kot običajno. Dosedanje ponovitve tega modela (Farrall in sod., 1997) so dale podobne rezultate. Drugi avtorji so imeli pripombe v zvezi s pristranskostjo glede spola, predlagali so tudi, da se socialno-demografske spremenljivke doda v model, s čimer bi se povečala njegova kakovost.

### 2 Pretekle študije – Nizozemska (1989), Škotska (1997), Slovenija (1999)

Ponovitev študije omogoča, da se ugotovitve oceni in upraviči njihovo posploševanje. V članku predstavljamo

rezultate, o katerih je poročal Wurff (1989), rezultate Farralla (1997) in rezultate študije, ki je bila opravljena v Sloveniji (Meško in Farrall, 1999).

### 2.1 Oblikovanje vprašanj

Van der Wurff in sodelavci so pripravili angleške prevode vprašalnikov, ki so bili izvorno napisani v nizozemščini. Prevodi so se uporabljali v škotski študiji in kasneje prevedli v slovenščino za prvo slovensko študijo (Meško in Farrall, 1999). Avtorja slovenske študije sta zagotovila, da je bil pomen uporabljenih besed primerljiv. Za razliko od Van der Wurffa, ki se je zanašal na določen vzorec 110 respondentov, je bila v slovenski in škotski študiji uporabljena tehnika naključnega vzorčenja.

Merjenje strahu pred kriminaliteto, ki ga je uporabil Van der Wurff, temelji na vinjetah. Te opisujejo šest situacij. Vinjete imajo to prednost, da omogočajo merjenje zapletenih pojavov v socialnem kontekstu, ki si ga udeleženci raziskave zlahka zamislijo ali predstavljajo. Vsebina vinjet je bila taka:

- **Zvonec:** Zvečer ste sami doma. Pozno je. Nekdo zvoni, vi pa ne pričakujete nikogar.

- **Avto:** Nekega večera nesete smeti v zabojnik. Vidite dva moška, ki gresta mimo parkiranega avtomobila. Ko opazita, da ju gledate, stopita proti vam.

- **Na zabavo:** Povabili so vas na zabavo v soseski, ki je ne poznate dobro. Zgodaj zvečer se tja odpravite z avtobusom. Ko izstopite, morate do kraja zabave še nekaj časa hoditi. Nenadoma ugotovite, da ste se izgubili in opazite, da za vami hodi skupina mladostnikov, ki dajejo neprijetne pripombe o vas.

- **Avtobusna postaja:** Nekega popoldneva stojite na avtobusnem postajališču, ko pride mimo skupina 15-, 16-letnikov. Pričnejo brcati stebre avtobusnega postajališča in risati grafite.

- **Telefon:** Zvečer se odpravljate ven. Ko pridete do vrat, zazvoni telefon. Dvignete slušalko, se predstavite. Na drugi strani ni odziva, slišite le neenakomerno dihanje. Vprašate, kdo je tam. Tedaj pa se telefonska zveza prekine.

- **Bar:** Hodite po mestu, v katerem še niste bili nikoli. Radi bi telefonirali domov in sporočili, da se boste pozno vrnili. Ker ne najdete telefonske govornice, greste v prvo gostilno (bar) in od tam pokličete. Tam pa opazite večjo skupino motoristov.

Vsaki vinjeti sledijo vprašanja o občutkih ogroženosti v danem položaju. Odgovori na vprašanja o občutkih nevarnosti so obdelani s faktorsko analizo in uporabljeni kot merilo strahu pred kriminaliteto. Vsaka od vinjet je bila uporabljena skladno s postopki, ki jih je opisal Van der Wurff (1989).

Tabela 1: Stopnja občutka varnosti v šestih situacijah.

	M (arit. sred.)			SD (stand. odklon)		
	Slov	Škotska	Nizoz.	Slov.	Škotska	Nizozemska
<b>Vinjeta</b>						
Zvonec	3.31	3.05	2.35	1.01	1.28	1.29
Avto	2.41	2.53	3.27	0.92	1.15	1.23
Na zabavo	2.05	1.73	3.77	0.86	0.86	1.08
Avtobusna postaja	2.76	2.53	2.30	0.86	1.14	1.14
Telefon	3.27	3.18	1.96	1.01	1.19	1.25
Bar	3.24	3.25	2.31	0.95	1.19	1.32

N: Slovenija 443, Škotska 485, Nizozemska 440.

Tabela 2: Prikaz vrednosti faktorjev.

Vinjeta	Vrednosti faktorjev		
	Slovenija	Škotska	Nizozemska
Zvonec	.76	.66	.66
Avto	.77	.54	.71
Na zabavo	.69	.29	.63
Avtobusna postaja	.71	.51	.61
Telefon	.71	.71	.47
Bar	.67	.56	.36

N: Slovenija 443, Škotska 485, Nizozemska 440.

Štiri komponente socialnopsihološkega modela (privlačnost, moč, zlobni namen in kriminalizirajoči prostor) so bile merjene na podlagi osmih vprašanj (dve na komponento).

## 2.2 Rezultati dosedanjih analiz

Da bi ocenila primerljivost dobljenih rezultatov s tistimi, ki jih je dobil Van der Wurff, sta Meško in Farrall (1999) opravila raziskavo z enako metodo. V Tabelah 1, 2 in 3 so prikazani rezultati v zvezi z vsemi šestimi vprašanji o doživljanju nevarnosti (za vsako od vinjet) v Sloveniji, na Škotskem in na Nizozemskem.

Tabela 3: Značilnosti socialno-psihološki modelov.

	Slovenija			Škotska			Nizozemska		
	Beta	b	SEb	Beta	b	SEb	Beta	b	SEb
<u>Privlačnost</u>									
Tarča	.218***	.154	.030	.052	.199	.194	.050	-	-
Ljubosumnost	.009	.007	.034	.036	.186	.253	.000	-	-
<u>Zli namen</u>									
Zaupanje	-.123**	-.103	.033	.023	.009	.184	.100*	-	-
Nezaupanje	-.052	-.003	.030	.073	.272	.161	.020	-	-
<u>Moč</u>									
Napadalec	-.286***	-.213	.029	-.108*	-.402	.163	.220***	-	-
Prepir	.012	.009	.031	-.145***	-.838	.256	.120**	-	-
<u>Kriminalizirajoči prostor</u>									
Obstrukcija	.238***	.159	.029	.244***	1.059	.210	.180***	-	-
Varna pot	.212***	.147	.029	-.141**	-.554	.183	.250***	-	-
R-kvadrat (prilag.)	35.3			17.6			24.0		
Stopnje pomembnosti: *	= p<.05		** = p<.01	*** = p<.001					

Med vzorci je opaziti očitne razlike med vrednostmi prilagojenega R<sup>2</sup> – od približno 35 % (Slovenija) do 18 % (Škotska). To je lahko posledica razlike med vzorcema udeležencev in različnega razumevanja vprašanj oz. postavk.

V vseh treh študijah vstopa v model spremenljivka kriminalizirajoči prostor (statistično pomembno na nivoju 0,01). Druge spremenljivke ne dosejajo tako visoke statistične pomembnosti. Podobne rezultate regresijske analize je dobil tudi Van der Wurff s sodelavci.

Iz rezultatov je razvidno, da je anksioznost zaradi kriminalitete verjetno znižana zaradi posebnosti odnosa med ogroženo osebo in osebo, za katero ogroženi menijo, da jih ogroža. Strah pred kriminalom je največkrat povezan s preprečitvijo nadaljevanja poti. Če posameznik meni, da lahko odžene napadalca, je strah nižji.

V zadnji študiji smo primerjali stanje v Sloveniji in v Bosni in Hercegovini. Primerjava je zanimiva zaradi različnih usod obeh držav, ki sta pred letom 1991 pripadali skupni državi. Po omenjenem letu sta se razvijali v različnem socialnoekonomskem in kriminološkem kontekstu. Na rezultate, ki so jih dobili v BiH, je gotovo vplivala tudi vojna oz. medetnični spopadi.

## 3 Sedanji študiji – primerjava med Slovenijo in Bosno in Hercegovino

Uporabili smo vprašalnik, ki sta ga uporabljala Van der

Wurff in Farrall s sodelavci. Meško in Umek (1999) sta prevedla vprašalnik v slovenščino in ga preizkusila. Kasneje je bil vprašalnik preveden tudi v bosanski jezik. Formulacija vprašanj in kodiranje odgovorov sta enaka v obeh verzijah vprašalnikov. Avtorji so preverili konotativni in denotativni pomen vsake postavke v vprašalniku.

Šestdeset odstotkov slovenskega vzorca je iz glavnega mesta, Ljubljane. Intervjuji so bili opravljeni spomladi in jeseni leta 2001. Opravili so jih študenti tretjega letnika Fakultete za policijsko-varnostne vede v Ljubljani. Izbran je bil naključni vzorec 2000 ljudi. Odgovore smo dobili od 1760 anketirancev (88 %).

Bosanski vzorec je omejen na kanton Sarajevo, ki je največja in socialno ter ekonomsko najbolj razvita regija v Bosni in Hercegovini. Z naključnim vzorčenjem smo dobili vzorec 1500 prebivalcev. Udeležence so intervjuvali

usposobljeni študentje tretjega letnika univerzitetnega programa Fakultete za kriminalistične znanosti Univerze v Sarajevu. Študija je potekala od septembra do decembra 2002. Na sodelovanje v študiji je pristalo 1000 oseb (66,6 %). Značilnosti udeležencev raziskav so predstavljeni v Tabeli 4.

Tabela 4: Značilnosti slovenskega vzorca in vzorca iz BiH.

	Slovenija		BiH	
	n	%	n	%
<b>Starost</b>				
Najstniki (15-20)	334	19,0%	79	7,9%
Mlajši odrasli (21-30)	556	31,6%	291	29,1%
Odrasli srednjih let (31-55)	702	39,9%	397	39,7%
Zgodnji starostniki (56-70)	115	6,5%	212	21,2%
Starostniki (71-90)	51	2,9%	21	2,1%
<b>Spol</b>				
Ženske	933	53,0%	496	49,6%
Moški	827	47,0%	503	50,4%
<b>Izobrazba</b>				
Osnovna šola	231	13,1%	110	11,0%
Srednja šola	1126	64,0%	552	55,2%
Visoka šola	159	9,0%	159	15,9%
Univerzitetna izobrazba	244	13,9%	179	19,9%
<b>Lastnik bivališča</b>				
Da	1161	65,96%	637	63,7%
Ne	599	34,04%	363	36,3%
<b>Čas prebivanja na sedanjem naslovu</b>				
Manj kot leto	125	7,1%	49	4,9%
1 do 2 leti	95	5,4%	36	3,6%
3 do 5 let	138	7,8%	130	13,0%
6 do 10 let	223	12,7%	162	16,2%
Več kot 11 let	1179	67,0%	623	62,3%
<b>Osebe, s katerimi živi</b>				
Starši, družina	1645	93,6%	815	81,5%
Živi sam/a	113	6,4%	185	18,5%
<b>Finančna zmožnost</b>				
Nizka	832	47,3%	436	43,6%
Povprečna	398	22,6%	214	21,4%
Visoka	530	30,1%	349	34,9%
<b>Skupno število udeležencev</b>	<b>1760</b>		<b>1000</b>	

#### 4 Rezultati primerjave med Slovenijo in Bosno in Hercegovino

##### 4.1 Primerjava socialno-demografskih in socialno-psiholoških spremenljivk

Socialno-demografske spremenljivke strahu pred kriminaliteto so bile že predstavljene v drugih študijah (Pavlović, 1998; Meško, Pavlović, 1998; Umek in Meško, 1999). Za namen tega članka smo vključili socialno-demografske in socialno-psihološke spremenljivke, ki so bile uporabljene v demografskem modelu Farralla, Bannisterja, Dittona in Gilchrista (1997). Najprej predstavljamo rezultate socialno-

demografskega modela, ki je omejen, ker se ne osredotoča na resnične kriminalne situacije, ampak na demografske značilnosti potencialno zastrašenih ali viktimiziranih oseb. Socialno-psihološki model vključuje dimenzije strahu pred kriminaliteto in tipične situacije, ki si jih zlahka predstavlja večina ljudi. Povezane so z njihovimi občutki negotovosti, nevarnosti in strahu. Socialno-demografski model se osredotoča na socialno-demografski determinizem, medtem ko socialno psihološki model vključuje vrsto interakcij v človeškem življenjskem okolju (Farrall in sod., 1997 in 2000).

Tabela 5: Socialno-demografski model strahu pred kriminaliteto – primerjava rezultatov.

	Slovenija		BiH	
	n	%	n	%
Victimizacija v zadnjem letu				
Da	176	10,0%	138	13,8%
Ne	1584	90,0%	862	86,2%
Hitrost teka				
Počasi	495	28,1%	439	43,9%
Povprečno	722	41,0%	289	28,9%
Hitro	542	30,8%	272	27,2%
Zdravje v zadnjem letu				
Slabo	193	11,0%	209	20,9%
Povprečno	488	27,7%	207	20,7%
Zelo dobro	1078	61,3%	584	58,4%
Komunikacija s sosedi				
Nikoli	331	18,8%	50	5,0%
Včasih	1429	81,2%	410	41,0%
Pogosto	0	0,0%	540	54,0%
Prijateljske vezi s sosedi				
Jih ni	510	29,0%	91	9,1%
Malo	1250	71,0%	464	46,4%
Veliko	0	0,0%	445	44,5%
Ostajanje zunaj pozno zvečer				
Nikoli	917	52,1%	283	28,3%
Včasih	843	47,9%	424	42,4%
Pogosto	0	0,0%	293	29,3%
Zaznavanje ulic kot nevarnih				
Da	1299	73,8%	626	62,6%
Ne	461	26,2%	374	37,4%
Zaznavanje trgovin kot nevarnih				
Da	92	10,9%	159	15,9%
Ne	1565	89,1%	841	84,1%
Zaznavanje gozdov kot nevarnih				
Da	853	48,5%	738	73,8%
Ne	904	51,5%	262	26,2%

Primerjava med vzorcema je bila izvedena s hi-kvadratom. Navedeni so podatki z nivojem pomembnosti: \*\*\*p<0.001.

V Tabeli 5 vidimo, da je v zadnjem letu za bosanske anketirance tipičen višji nivo viktimizacije (13,8 %). Izpostavljanje potencialni viktimizaciji (hoja v temi) je bolj opazno pri anketirancih iz BiH, medtem ko se Slovenci ponoči manj izpostavljajo. Dojemanja ulic kot nevarnih je značilno za Slovence. Trgovine so bolj nevarna mesta v BiH, v Sloveniji je delež oseb, ki so ocenile, da so trgovine nevarna mesta,

bistveno manjši.

Zaradi lažje primerjave rezultatov obeh vzorcev smo petstopenjske Likertove lestvice, ki so bile uporabljene v socialno-psihološkem modelu, poenostavili v lestvico s tremi vrednostmi (strinjam se, ne vem, ne strinjam se). Rezultati so predstavljeni v Tabeli 6.

Tabela 6: Primerjava socialno-psiholoških dejavnikov strahu pred kriminalom.

	Slovenija		BiH	
	n	%	n	%
<u>Privlačnost</u>				
Tarča***				
<i>Se strinjam</i>	494	28,1%	507	50,7%
<i>Ne vem</i>	515	29,3%	250	25,0%
<i>Se ne strinjam</i>	749	42,6%	243	24,3%
Ljubosumnost***				
<i>Se strinjam</i>	247	14,0	233	23,3%
<i>Ne vem</i>	302	17,2%	297	29,7%
<i>Se ne strinjam</i>	1211	68,8%	470	47,0%
<u>Zli namen</u>				
Zaupanje***				
<i>Se strinjam</i>	281	16,0%	323	32,3%
<i>Ne vem</i>	495	28,1%	246	24,6%
<i>Se ne strinjam</i>	984	55,9%	431	43,1%
Nezaupanje***				
<i>Se strinjam</i>	854	48,5%	640	64,0%
<i>Ne vem</i>	456	25,9%	222	22,2%
<i>Se ne strinjam</i>	450	25,6%	138	13,8%
<u>Moč</u>				
Napadalec***				
<i>Se strinjam</i>	529	30,1%	164	16,4%
<i>Ne vem</i>	531	30,2%	162	16,2%
<i>Se ne strinjam</i>	698	39,7%	674	67,4%
Prepir***				
<i>Se strinjam</i>	1279	72,7%	548	54,8%
<i>Ne vem</i>	282	16,0%	254	34,9%
<i>Se ne strinjam</i>	199	11,9%	198	19,8%
<u>Kriminalizirajoči prostor</u>				
Obstrukcija				
<i>Se strinjam</i>	618	35,1%	380	38,0%
<i>Ne vem</i>	391	22,2%	225	22,5%
<i>Se ne strinjam</i>	751	42,7%	395	39,5%
Varna pot***				
<i>Se strinjam</i>	577	32,8%	379	37,9%
<i>Ne vem</i>	453	25,7%	293	29,3%
<i>Se ne strinjam</i>	791	44,9%	392	39,2%

Za primerjavo med vzorci smo uporabili hi-kvadrat metodo. Nivo pomembnosti – \*\*\* $p < 0.001$ .

Rezultati v Tabeli 6 kažejo, da le postavka o obstrukciji (sestavni del spremenljivke kriminalizirajoči prostor) ne izkazuje statistično pomembnih razlik med vzorcema. Vse ostale komponente socialno-psiholoških vidikov strahu pred kriminaliteto se pomembno razlikujejo. Rezultati kažejo, da anketiranci v Bosni in Hercegovini bolj pogosto ocenjujejo sami sebe kot možne tarče kriminalnih dejanj kot anketiranci v Sloveniji. Poleg tega anketiranci iz BiH bolj kot Slovenci poudarjajo ljubosumje kot možen motiv za kriminalno dejavnost. Splošno nezaupanje do neznancev je bolj izraženo pri slovenskih anketirancih, medtem ko je nezaupanje do ljudi, ki živijo v soseskah respondentov, bolj značilno za osebe iz BiH. Kaže, da so Slovenci, bolj kot anketiranci iz BiH, prepričani o tem, da lahko preženejo potencialnega napadalca in se izognejo nevarnim krajem.

#### 4.2 Primerjava izbranih vidikov strahu pred kriminaliteto

Na podlagi ugotovitev prejšnje študije o strahu pred kriminaliteto v Sloveniji (Meško in Areh, 2003), ki je pokazala statistično pomemben odnos med samovrednotenjem zdravja in spolom ter nivojem strahu pred kriminaliteto, smo se odločili, da preverimo omenjeni odnos tudi na vzorcu iz BiH.

#### 4.3 Faktorska in regresijska analiza

Faktorsko in regresijsko analizo smo izvedli na enak način kot Farrall s sodelavci (1997) in Meško ter Farrall (1999). Najprej smo opravili faktorsko analizo šestih situacij, ki so povezane s strahom pred kriminaliteto. Spremenljivko »strah pred kriminaliteto« smo opazovali v nadaljnji regresijski analizi.

Tabela 7: Aritmetične sredine in standardni odklon pri spremenljivkah.

Aritmetična sredina		SO		
Slovenija	BiH	Slovenija	BiH	
Vinjeta				
Zvonec	3.31	3.12	1.01	1.15
Avto	2.41	2.44	0.92	1.03
Na zabavo	2.05	2.21	0.86	1.09
Avtobusna postaja	2.76	2.66	0.86	1.11
Telefon	3.27	3.29	1.01	1.19
Bar	3.24	2.48	0.95	1.09

N: Slovenija 1760, BiH 1000.

Tabela 8: Lastne vrednosti v faktorju "Strah pred kriminaliteto".\*

	Slovenija	BiH
Vinjeta		
Zvonec	.706	.774
Avto	.707	.798
Na zabavo	.680	.709
Avtobusna postaja	.686	.788
Telefon	.680	.745
Bar	.608	.616

Slovenija: 45.93 % pojasnjene variance; BiH: 54.89 % pojasnjene variance.

Rezultati regresijske analize so predstavljeni v Tabeli 9.

Tabela 9 kaže, da so v obeh državah pomembno prispevale k varianci med odgovori anketirancev štiri komponente strahu pred kriminaliteto: spol, pogostost sprehajanja zunaj v temi, zaznavanje sebe kot potencialne žrtve in pogostost razmišljanja o obstrukciji. Zaznavanje posameznikove fizične sposobnosti, nezaposlenost (tudi upokojenost), nivo izobrazbe, dojemanje ulic in gozdov kot nevarnih, ocenjevanje drugih kot ljubosumnih, sposobnost lovljenja potencialnega napadalca in prepričanje, da je izbrana pot varna, so pomembno povezani s strahom pred kriminaliteto v slovenskem vzorcu. Strah pred kriminaliteto je v BiH, poleg skupnih spremenljivk, povezan z dojetjem posameznikove fizične sposobnosti, finančnih virov, z nezaposlenostjo (upokojitvijo), lokalnimi socialnimi mrežami, nevarnimi trgovinami in nivojem splošnega nezaupanja.

Strah pred kriminaliteto je bolj izrazit pri ženskah, posebno zaradi patriarhalnih razmerij v določenih družbah in večje ranljivosti žensk v družinskem nasilju, ki je pogosto neprijavljeno. Sutton in Farrall (2004) poročata, da so višje stopnje strahu pred kriminaliteto pri ženskah lahko posledica moškega skrivanja občutkov strahu (zaradi tipične moške vloge, ki se jim pripisuje).

\* Lastne vrednosti situacij v faktorju "strah pred kriminaliteto".



Tabela 9: Socialno-demografska in socialno-psihološka modela za obe državi (regresijska analiza).

Spremenljivka/Država	Slovenija			BiH		
	Beta	b	SEb	Beta	b	SEb
<b>Socialno-demografski model</b>						
Starost	,022	,001	,002	,035	,002	,002
Spol	-,259***	-,142	-,050	-,227***	-,427	,053
Viktimiziranost	-,009	-,028	-,009	-,044	-,121	,066
Čas prebivanja	,020	,001	,002	,029	,002	,002
Hitrost teka	,075**	,060	,075	,099**	,070	,025
Finančne zmožnosti	,062	,041	,016	,134***	,087	,019
Nedavno zdravje	,009	,007	,023	,072*	,053	,025
Nivo izobrazbe	,004	,004	,027	-,011	-,012	,027
Lastništvo bivališča	,014	,060	,098	-,041	-,080	,054
Zaposlenost	,061*	,128	,055	-,075**	-,142	,052
Pogovarjanje s sosedi	-,008	-,009	-,032	,075*	,059	,027
Prijateljski odnosi	,017	,016	,028	-,056	-,042	,026
Hoja v noči	,178***	,156	,024	,080*	,055	,020
Nevarne ulice	-,084***	-,174	,049	-,044	-,085	,049
Nevarne trgovine	-,035	-,099	,066	-,060*	-,154	,065
Nevarni gozdovi	-,099***	-,179	,044	-,088***	-,189	,053
<b>Socialno-psihološki model</b>						
<u>Privlačnost</u>						
Tarča	,085***	,058	,017	,071**	,048	,018
Ljubosumnost	,068*	,005	,018	,036	,025	,018
<u>Zli namen</u>						
Zaupanje	-,095	-,076	,019	-,087**	-,056	,017
Nezaupanje	-,006	-,004	,017	-,010	-,008	,019
<u>Moč</u>						
Napadalec	-,108***	-,077	,019	,044	,032	,018
Prepir	,035	,027	,018	,019	,013	,018
<u>Kriminalizirajoči prostor</u>						
Obstrukcija	,247***	,162	,017	,219***	,138	,018
Varna pot	,094***	,064	,017	,112	,072	,018
R-kvadrat (pril.)	43,0			45,1		

Konstante so vključene v modelih. Nivoji pomembnosti: \* =  $p < .05$

\*\* =  $p < .01$  \*\*\* =  $p < .001$

## 5 Razprava

Rezultati regresijske analize prikazujejo višje stopnje strahu pred kriminaliteto pri ženskem spolu, pri osebah, ki se dojemajo kot fizično manj sposobne, pri nezaposlenih, pri tistih, ki se izpostavljajo, in pri tistih, ki dojemajo ulice in gozdove kot vir nevarnosti. Kaže, da je strah pred kriminalom povezan s posameznikovim dojetjem tistega, kar ga potencialno ogroža. Če se ogrožena oseba čuti močnejšo, kot zaznava potencialnega napadalca, je strah manjši.

Odnos med samooceno lastnega zdravja in strahom pred kriminaliteto razkriva, da se oseba, ki ima dobro mnenje o svojem zdravju, manj boji kriminalitete (velja za oba vzorca, razlika je statistično pomembna in opazna). Slovenski udeleženci menijo, da je lahko potencialni napadalec nevaren in niso nagnjeni k tveganju. To ne velja za anketirance iz BiH.

Odnos med strahom pred kriminaliteto in oceno lastnega zdravja vodi k zaključku, da se osebe z boljšim mnenjem o lastnem zdravju vedejo samozaščitno in se izogibajo tvegane-mu vedenju.

Razlike med moškimi in ženskami se kažejo v spremenljivkah, ki so povezane z neposredno grožnjo (posebno pri nekaterih spremenljivkah socialno-psihološkega modela, npr. na poti domov si včasih domišljam, da bi mi nekdo lahko prekrizal pot, vedno uberem varno pot, sposoben sem pregnati potencialnega napadalca). Pri ženskah je strah večji, razlika med spoloma znaša do 40 % pri posameznih spremenljivkah, ugotovitev velja za oba vzorca.

Rezultati socialnopsihološkega modela vodijo k zaključku,

da približno tretjina anketirancev v obeh državah izraža visoko stopnjo strahu. Te ugotovitve so skladne z rezultati iz drugih držav (Houghes, 1998). Če primerjamo državi, opazimo večji strah v vzorcu iz BiH – 39 % (v Sloveniji 35 %). V Sloveniji ni pomembnih razlik med različnimi starostnimi skupinami. V Bosni in Hercegovini je zaznana višja stopnja strahu v glavnem med starejšimi prebivalci (55 let in več). Ta ugotovitev je pričakovana in jo lahko razložimo s posebnostmi kognitivnih procesov, ki so tipični za to starostno skupino – starostniki se zavedajo, da so privlačnejša tarča za kriminalce (zavedajo se namreč svoje zmanjšane fizične sposobnosti upiranja morebitnemu napadalcu).

Socialnopsihološki model razkriva, da je strah pred kriminaliteto nižji med udeleženci z višjim socialno-ekonomskim statusom in višjo stopnjo izobrazbe. V slovenskem vzorcu je korelacija dokaj nizka, a pomembna ( $r=0,17$ ;  $p<0,01$ ). V vzorcu iz BiH je koeficient korelacije zanemarljiv (okrog 0,01). Domnevamo, da dobro situirani udeleženci nimajo težav pri zagotavljanju lastne varnosti. Izberejo lahko varno življenjsko okolje in se oskrbijo s protivlomno tehnično opremo ali pa najamejo varnostnike oz. varnostno službo.

V obeh vzorcih so predstavljene najbolj ogrožajoče okoliščine v vinjetah »Avto« (68-78 % udeležencev bi se počutilo ogroženo), »Na zabavo« (28-42 %) in »Hišni zvonec« (48-57 % ogroženih). Verjetno je to posledica mnenja anketirancev, da se jim kaj takega dejansko lahko zgodi.

Rezultati študije namigujejo, da specifične socialne okoliščine vplivajo na zaznano stopnjo nevarnosti in na strah respondentov. V literaturi je pogosto navedeno, da sta kriminaliteta in strah pred kriminaliteto povezana z dejavniki, kot so: revščina, povojne razmere (zemeljske mine, postravmatski stresni sindrom), socialni nered, slaba nastanitev, migracije, diskriminacija, organiziran kriminal... To velja predvsem za Srednjo in Vzhodno Evropo (Meško in Bučar-Ručman, 2004).

## 6 Sklepni komentarji

Strah pred kriminaliteto je pomemben pojav tudi zato, ker vpliva na politične odločitve. Posledica strahu je težnja po strožjem kaznovanju, ki jo je opaziti v zahodnih državah (Roberts in sod., 2003). Razprave na temo kaznovalne politike pogosto temeljijo na strahu pred kriminaliteto. Farrall s sodelavci (1997) in Kury s sodelavci (2004) opozarjajo, da redno merjenje strahu pred kriminaliteto verjetno umetno dviguje zaznani nivo strahu. Več avtorjev tudi opozarja, da bi bilo treba izboljšati okoljsko veljavnost študij o strahu.

Strah pred kriminaliteto je pomemben element kazenskega populizma. Politiki zaznavajo medijsko izražen strah pred

kriminaliteto in skušajo vplivati na spremembe legalnih norm (pogosto brez zadostnega strokovnega posvetovanja in zaradi javnih pritiskov) (Kury s sodelavci, 2004). Njihov deklariran cilj je zaščita meščanov pred viktimizacijo, pravi cilj pa je politična korist. Zato bi morali nameniti več pozornosti ugotavljanju razlike med resnično ogroženostjo in namišljeno ogroženostjo, slednja je pogosto posledica stereotipov.

Primerjava dveh kultur kaže, da je merjenje strahu pred kriminaliteto povezano tudi z drugimi spornimi vprašanji, ki bi si zaslužila posebno raziskovalno pozornost (npr. moškost/maskulinitet, vdanost v usodo, nivo samospoštovanja, obrambni mehanizmi zanikanja, projekcije, racionalizacije). Temu lahko prištejemo še kakovost življenja v sodobni družbi, za katero je značilna negotovost in vzpostavljanje kulture strahu (Furedi, 1998). Moderni strahovi pred tem, da si izključen, grd, nezdrav, debel, nesposoben, finančno nezmožen, zavrnjen v službi s strani šefa ipd., predstavljeni po Furediju, prav tako kličejo po raziskovanju povezave s strahom pred kriminaliteto. Ocenitev izvorov strahu pred kriminaliteto tudi namiguje, da je sodobno pojmovanje zločinov in problemov kriminalitete povezano s stereotipi in predsodki, ki bi morali biti premagani.

Sedanja študija kaže, da višja stopnja bogastva, zdravja in boljše kakovost življenja zmanjšujejo strah pred kriminaliteto. Skrb za človeške osnovne potrebe in kakovost življenja (posebej zdravje) sta tesno povezani z zmanjševanjem vseh vrst eksistencialnih strahov. Strah pred kriminaliteto je povezan tudi s potencialno grožnjo blagostanju posameznika. To je posledica sodobnih razmišljanj o varnosti in zaščiti v lokalnih skupnostih. Meško (2004a, 2004b) je ugotovil, da predstavniki lokalnih skupnosti v Sloveniji pripisujejo večji pomen naslednjim dejavnikom kriminalne prevencije:

- *socialna prevencija* (izobraževanje za starše, reševanje socialnih problemov, dijakom prijazna šola, sposobni učitelji v šolah, aktivnosti v prostem času, odgovornost lastnikov podjetij),
- *samovarovalni ukrepi* (dostopnost informacij o kriminalni prevenciji, samovarovalni ukrepi),
- *formalno družbeno nadzorstvo* (policijsko kaznovanje kriminalcev) in
- *zasebno družbeno nadzorstvo* (varnostniki v šolah, industrija zasebnega varovanja).

Anketiranci v sedanji in Meškovi (2004a) študiji si želijo države, ki bi državljanom zagotavljale socialno varnost. Predvsem v Bosni in Hercegovini je pri respondentih čutili nostalgijo po »starih dobrih časih«, ko so bili »varni« in jih ni ogrožala negotovost, ki je del današnjega vsakdanjika. Družbena resničnost v večini držav sodobne zahodne civilizacije utrjuje liberalni kapitalistični model, ki deluje na prostem trgu načel in poudarja tekmovanje. Ta model je že

postal stvarnost tudi v posocialističnih državah. Sedanje družbené razmere vse bolj odpravljajo tiste, ki so nezmožni skrabeti zase, na socialni rob, in tako izkušajo različne strahove, med njimi tudi strah pred kriminaliteto.

## Literatura

1. Bennett, T. (1990). Tackling Fear of Crime. **Home Office Research Bulletin**, 28, str. 14-19.
2. Farrall, S., Bannister, J., Ditton, J., Gilchrist, E. (1997). Questioning the measurement of the 'fear of crime'. Findings from a major methodological study. **British Journal of Criminology**, 37, s. 658-679.
3. Farrall, S., Ditton, J., Bannister, J., Gilchrist, E. (2000). »Social Psychology and the Fear of Crime: Re-Examining a Speculative Model«, **British Journal of Criminology**, 40, s. 399-413.
4. Furedi, F. (1998). **Culture of Fear: Risk-taking and the Morality of Low Expectations**. Cassel: London.
5. Hale, C. (1992). **Fear of Crime: A Review of The Literature. Report Prepared for the Metropolitan Police Service Working Party on Fear of Crime**. Canterbury: University of Kent.
6. Hatalak, O.; Del Frate, A.; Zvekić, U. (1998). **The International Crime Victim Survey in Countries in Transition**. Rome: UNI-CRI.
7. Kury, H. (2001). **International Comparison of Crime and Victimization. The ICVS**. Willowdale: de Sitter Publications.
8. Kury, H.; Woessner, G.; Lichtblau, A.; & Neumaier, A. (2004). Fear of Crime as Background of Penal Policy. V: Meško, G., Pagon, M., Dobovšek, B.: **Policing in Central and Eastern Europe – Dilemmas of Contemporary Criminal Justice**. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice, s. 65-79.
9. Meško, G. (2004a). Partnerschaftliche Sicherheitsgewährleistung: Wünsche, Ideale, Hindernisse. **Kriminalistik**, 58/12, s. 768-773.
10. Meško, G. (2004b). Local Safety Councils in Slovenia – A Story on Attempts to Make Communities Responsible for Solving Crime and Safety Problems. V: Meško, G.; Pagon, M.; Dobovšek, B.: **Policing in Central and Eastern Europe – Dilemmas of Contemporary Criminal Justice**. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice, s. 112-137.
11. Meško, G.; Areh, I. (2003). Strah pred kriminaliteto v urbanih okoljih. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 54/3, s. 256-264.
12. Meško, G.; Bučar-Ručman, A. (2004). Reflection Upon Some Dimensions of Violence in SE Europe. V: Meško, G.; Pagon, M.; Dobovšek, B.: **Policing in Central and Eastern Europe – Dilemmas of Contemporary Criminal Justice**. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice, s. 45-61.
13. Meško, G.; Farrall, S. (1999). The social psychology of the fear of crime: a comparison of Slovenian, Scottish and Dutch local crime surveys. **Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja**, 35/2, s. 141-149.
14. Meško, G.; Umek, P. (1999). Značilnosti socialnopsihološkega in demografskega modela strahu pred kriminaliteto. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 50/2, s. 87-92.
15. Meško, G.; Pavlović, Z. (1998). Strah pred kriminaliteto – izzivi za raziskovanje. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 49/4, s. 346-353.
16. Muratbegović, E. (2003). **Policija u prevenciji kriminaliteta na razini lokalne zajednice – Kanton Sarajevo, studija slučaja**. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
17. Pavlović, Z. (1998.). **Mednarodna anketa o viktimizaciji 1997**. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, raziskava št. 118.
18. Roberts, J.V.; Stalans, L.J.; Indermaur, D.; Hough, M. (2003). **Penal Populism and Public Opinion. Lessons from Five Countries**. Oxford: Oxford University Press.
19. Sutton, R.; Farrall, S. (2004.). Gender, Socially Desirable Responding and the Fear of Crime. **British Journal of Criminology**, 1, s. 1-13.
20. Umek, P. (2004). Viktimizacijska študija 2001. V: Meško, G.: **Preprečevanje kriminalitete – teorija, praksa in dileme**. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo, 21. Van der Wurff, A.; Van Staalduinen, L.; Stringer, P. (1989). Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. **Journal of Social Psychology**, 129/2, s. 141-160.
22. Van der Wurff, A.; Stringer, P.; Timmer, F. (1986). Feelings of Unsafety in Residential Surroundings. V: Canter, D.; Jesuino, C.; Soczka, L. & Stephenson, G.: **Environmental Social Psychology**. Dordrecht: Kluwer.
23. Warr, M. (1984). Fear of Victimization: Why Are Women And The Elderly More Afraid? **Social Science Quarterly**, 65, s. 681-702.

## **Fear of crime in Slovenia and Bosnia and Herzegovina – results of comparative studies**

Gorazd Meško, Ph.D., Associate Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Dragan Petrovec, LL. D., Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law, Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Igor Areh, M.A., Senior Lecturer for Psychology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Elmedin Muratbegović, MA, Senior Assistant of Criminology, Faculty of Criminal Justice Sciences, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Mojca Rep, Dipl. in Police and Security Studies, Student, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Sociological and socio-demographic variables in general prevail in research and theories about the fear of crime. Although these research studies have contributed a lot to the understanding of the fear of crime, we are still very far from a complete understanding of this phenomenon in contemporary society. The paper presents two independent research studies about the fear of crime, carried out in Slovenia and in Bosnia and Herzegovina. The results indicate a higher level of fear of crime among women, among people who feel physically less capable, the unemployed and among people who are often absent from their home in the late evening hours. In the frame of the socio-psychological model it was established that there are great differences between the two research samples in that respondents from Bosnia and Herzegovina more frequently perceive themselves as possible targets of crime and emphasise more than Slovene respondents jealousy as a possible motive for crime. Mistrust of strangers is more pronounced in the Slovene population as well as the conviction that they can chase away a potential assaulter and avoid dangerous places. Analysis of items in the socio-demographic model shows a higher level of exposure to potential victimisation, more communication in the social environment and a greater fear of the natural environment, such as forests, in the Bosnian sample.

**Key words:** fear of crime, socio-psychological model, socio-demographic model, comparative research study

**UDC** Dr. Gorazd Meško, izredni profesor za kriminologijo, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Univerza v Mariboru.